

**Թ.00.01 – ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Փիլիսոփայությունը հոգևոր մշակույթի համակարգում:

Փիլիսոփայության առարկան և ֆունկցիաները

Փիլիսոփայությունը որպես մարդու և աշխարհի միջև մշակութային միջնորդ: Աշխարհայացք: Աշխարհայացքի հիմնական տարատեսակները: Փիլիսոփայության ակունքները (դիցաբանական և կրոնական աշխարհայացք): Փիլիսոփայության առարկան և փիլիսոփայական աշխարհայացքի առանձնահատկությունները: Փիլիսոփայություն և գիտություն: Փիլիսոփայական ճանաչողության առանձնահատկությունները: Ճանաչողություն, բարոյականություն և սոցիալական դիքորոշում: Փիլիսոփայության հասարակական պատմական բնույթը: Փիլիսոփայություն և արվեստ: Փիլիսոփայություն և կրոն: Փիլիսոփայական գիտելիքի առանձնահատկությունը: Սցիենտիզմ և անտիսցիենտիզմ:

2. Պատմափիլիսոփայական ակնարկ

Փիլիսոփայական մտքի ծագումը: Արևելյան և արևմտյան մշակութային հարացույցների ընդհանուր բնութագիրը: Հին Արևելքի մշակույթի և փիլիսոփայության առանձնահատկությունները:

Հին հունական փիլիսոփայության ընդհանուր բնութագիրը: Կեցության իդեալիստական և մատերիալիստական ըմբռնումները: Մարդու և բարոյագիտության պրոբլեմները անտիկ փիլիսոփայության մեջ:

Միջնադարյան մշակույթի և փիլիսոփայության ընդհանուր բնութագիրը: Հոգու և մարմնի, բանականության և հավատի, էության և գոյության հիմնախնդիրները:

Վերածննդի մշակույթի և փիլիսոփայության ընդհանուր բնութագիրը: Հումանիզմ: Բնափիլիսոփայությունը՝ որպես Վերածննդի յուրահատուկ փիլիսոփայություն:

Նոր ժամանակների մշակույթի և փիլիսոփայության ընդհանուր բնութագիրը: Մեթոդի պրոբլեմը: Լուսավորականության սոցիալ-պատմական նախադրյալները: Պատմության փիլիսոփայության հիմնահարցերը գերմանական դասական փիլիսոփայության մեջ: Հումանիտար և բնագիտական մշակույթների փոխհարաբերության մետաֆիզիկական (տրանսցենդենտալիստական) հայեցակարգը: Հումանիտար և բնագիտական մշակույթների փոխհարաբերության պոզիտիվիստական հայեցակարգը: Հումանիտար և բնագիտական փոխհարաբերության դուալիստական (հակահետերակցիոնալիստական) հայեցակարգը: Հումանիտար և բնագիտական մշակույթների փոխհարաբերության դիալեկտիկական (փոխլրացման) հայեցակարգը:

ԳՈՅԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԻՄԱՑԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կեցության փիլիսոփայական ըմբռնումը

Կեցության մոնիստական և պլյուրալիստական հայեցակարգերը: Կեցության երկակի բնույթը և դրսևորման ձևերը: Բնական կեցության առանձնահատկությունները: «Առաջին» և «երկրորդ» բնություն: Բնություն և մշակույթ: Բնական և արհեստական միջավայր: Մարդու և բնության փոխհարաբերության հիմնական ձևերը (պրագմատիկ, բարոյական և գեղագիտական): Գիտատեխնիկական առաջընթացը և արդի էկոլոգիական գլոբալ պրոբլեմները: Էկոլոգիական պրոբլեմների գիտական, սոցիալ-փիլիսոփայական և բարոյահումանիստական տեսանկյունները:

Աշխարհի համակարգայնության, միասնության և բազմազանության փիլիսոփայական ըմբռնումը: Աշխարհի պատկերի փիլիսոփայական ըմբռնումը, նրա կառուցվածքն ու գործառույթները: Աշխարհի դիցաբանական պատկերը և նախագիտության ձևավորման սոցիոմշակութային նախադրյալները: Աշխարհի կրոնական պատկերը: Աշխարհի դասական (մեխանիկական) պատկերը: Աշխարհի հետդասական (քվանտառեյա-

տիվիստական և էվոյուցիոն պատկերը: Աշխարհի էվոյուցիոնիստական պատկերը: Կեցության գոյության ձևերը (շարժում, տարածություն, ժամանակ): Սոցիալական շարժման, սոցիալական տարածության և սոցիալական ժամանակի առանձնահատկությունները: Էկզիստենցիալ ժամանակ: Կեցության համընդհանուր հատկությունները (համակարգային, պատճառական և զարգացման կապեր):

Մարդկային կեցության առանձնահատկությունները: Ազգայինը, հասարակականը և անհատականը սոցիալական կեցության համակարգում: Հոգևոր կեցությունը և նրա ձևերը: Հայ ազգային կեցության յուրահատկությունները:

2. Հոգեկանի ծագման հիմնահարցը

Հոգեկանի ծագման փիլիսոփայական տարաբնույթ ըմբռնումները: Արտացոլման ձևերի զարգացումը որպես գիտակցության գենետիկական նախադրյալ: Հոգեկանի արտացոլման էությունը: Գիտակցությունը որպես հոգեկանի արտացոլման բարձրագույն ձև: Գիտակցության սոցիալական նախադրյալները: Գիտակցություն և ինքնագիտակցություն: Գիտակցության կառուցվածքը: Գիտակցականը, անգիտակցականը և ենթագիտակցականը: Գիտակցություն. Լեզու և մտածողություն: Բնական և արհեստական լեզուներ: Լեզուն իբրև նշանային համակարգ:

3. Աշխարհի ճանաչողության հիմնահարցը: Սոցիալական ճանաչողության առանձնահատկությունները

Իմացության պրոցեսի էությունն ու կառուցվածքը: Զգայական և ռացիոնալ ճանաչողություն: Նրա հիմնական ձևերը: Ստեղծագործություն և ինտուիցիա: Սոցիալական ճանաչողության կառուցվածքը և էությունը: Սիներգետիկական և սոցիալական ճանաչողության առանձնահատկությունները: Ճշմարտության և նրա չափանիշի հիմնահարցը սոցիալական

ճանաչողության մեջ: Սոցիալական ճանաչողություն և սոցիալական էքսպերիմենտ: Ճշմարտության փիլիսոփայական ըմբռնումը: Ճշմարտության չափանիշի հիմանահիղքը: Ճշմարտություն և մոլորություն: Ճշմարտություն և հավատ: Ճշմարտություն, գնահատական և արժեք: Գեղեցկության սկզբունքը տեսության մեթոդաբանական կարգավորիչների համատեքստում: Փաստարկումը որպես տեսական գիտելիքների հիմնավորման եղանակ: Համատեքստային (կոնտեքստուալ) փաստարկման եղանակները: Ճշմարտությունը որպես տեսական գիտելիքի օբյեկտիվության մեթոդաբանական կարգավորիչ: Գիտական գիտելիքների ճշմարտության նորպոզիտիվիստական ըմբռնումը: Վերիֆիկացման սկզբունքը: Գիտական գիտելիքի ճշմարտության հետնետպոզիտիվիստական ըմբռնումը: Ֆալսիֆիկացման սկզբունքը: Իմացաբանականի և արժեքայինի հարաբերակցությունը: Գիտական ճանաչողության առանձնահատկությունները, կառուցվածքը և ձևերը: Գիտելիք, արտացոլում, ինֆորմացիա: Գիտելիք և հավատ: Գիտական գիտելիքի էմպիրիկ մակարդակն ու նրա կառուցվածքը: Գիտական գիտելիքի տեսական մակարդակը և նրա կառուցվածքը: Գիտական գիտելիքի մետատեսական մակարդակը եվ նրա կառուցվածքը: Գիտական հետազոտության մեթոդաբանությունը: Մեթոդ և մեթոդաբանություն: Էմպիրիկ հետազոտության համագիտական մեթոդները: Տեսական ճանաչողության համագիտական մեթոդները: Էմպիրիկ հետազոտության և տեսական ճանաչողության համատրամաբանական մեթոդները: Գիտելիքի էմպիրիկ և տեսական մակարդակները: Գիտության սոցիալական ֆունկցիաները: Գիտություն, բարոյականություն և պատասխանատվություն: Գիտական իմացության փիլիսոփայական և կոնկրետ գիտական մեթոդներն ու ձևերը: Գիտության զարգացման Թ.Կունի մոդելը: Գիտական հարացույց և գիտական հեղափոխություն: Գիտական հայտնագործության տրամաբանությունը ըստ Իմրե Լակատոսի: Հետազոտական ծրագրերի մրցակցության սկզբունքը: Գիտության փիլիսոփա-

յության հետմոդեռնիստական վարկածը ըստ Պոլ Ֆոյերբաքենդի: Մեթոդական անարխիզմի սկզբունքը: Արդի գիտատեխնիկական ճգնաժամի առանձնահատկությունները:

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հասարակության և մարդու փիլիսոփայական ըմբռնումը

Կյանքի ծագման բնագիտական և փիլիսոփայական վարկածները: Կյանքի փիլիսոփայական ըմբռնումը: Մարդու ծագման բնագիտական և փիլիսոփայական վարկածները: Մարդու էությունը: Մշակույթի ծագման բնագիտական և փիլիսոփայական վարկածները: Մշակույթի էությունը: Քաղաքակրթության ծագման վարկածները: Կոլեկտիվապաշտական և անհատապաշտական քաղաքակրթություններ: Պետության ծագման փիլիսոփայական վարկածները. պետությունն իբրև սոցիալականության կազմակերպման եղանակ: Փիլիսոփայական մարդաբանությունը մարդու էության մասին: Մարդու սոցիալական էության և կենսաբանական գոյության միասնության հիմնահարցը: Մարդկային հարաբերությունների հիմնական ձևերը: Ես-ը և ուրիշները (ուրիշի պրոբլեմը): Ես-ը և մենք-ը: Հասարակության պրոբլեմը: Մարդ և մշակույթ: Մարդ և բնություն: Մարդկային կեցության հիմնական ֆենոմենները (սեր, երջանկություն, հավատ, ստեղծագործություն): Մարդու հոգեվերլուծական հայեցակարգը (Ֆրեդ, Յունգ, Ֆրոմմ): Գիտատեխնիկական հեղափոխություն, քաղաքակրթություն և մարդ: Օտարման պրոբլեմը: Կյանքի իմաստը: Անմահություն և մահ: Սոցիալական մահվան պրոբլեմը: Մարդ, անհատ, անձ: Անձի սոցիալիզացիայի պրոբլեմը: Անձը որպես պարադոքսալ համակարգ: Սոցիալականությունը որպես հասարակության հիմնարար հատկություն. սոցիալական կեցության դրսևորմա ձևերը: Հասարակությունն իբրև ինքնազարգացող և ինքնակարգավորվող համակարգ: Սոցիալական առաջադիմության էությունը, դրևորման ձևերն ու չափորո-

շիջները: Սոցիալական կեցության հետազոտման մեթոդները (նոմոթետիկ և իդեոգրաֆիկ) և դրանց դրսևորման ձևերը: Բնությունը որպես փիլիսոփայական իմաստավորման օբյեկտ: Էկոլոգիական փիլիսոփայություն: Հասարակության ծագման հիմնահարցը: Երկու թռիչքների տեսությունը: Անտրոպոգենեզի և սոցիոգենեզի միասնությունը: Հասարակությունը որպես սոցիալական համակեցություն: Համակեցության նորմատիվ համակարգի ձևավորման առանձնահատկությունները: Հասարակության զարգացման պատմական փուլերի ֆորմացիոն և քաղաքակրթական ըմբռնումները: Պատմության իմաստը: Պատմության զարգացման փուլային մոդելը: Պատմության զարգացման գծային մոդելը: Պատմության զարգացման ուտոպիստական մոդելը: Պատմության զարգացման մարքսիստական և մոդեռնիստական մոդելները: Պատմության զարգացման սիներգետիկական և հետմոդեռնիստական մոդելը: Համաշխարհային պատմության միասնությունն ու բազմազանությունը: Լոկալ մշակույթի և քաղաքակրթության հայեցակարգը: Սոցիալական փոխհարաբերությունների պատմական տիպերը: Անձնական, նյութական ու ֆունկցիոնալ կախվածության հարաբերություններ: Անցումային հասարակության ընդհանուր բնութագիրը:

2. Հասարակական կյանքի ոլորտները

Հասարակական կյանքի տնտեսական ոլորտը: Տնտեսություն և քաղաքականություն: Սեփականության բաշխման, փոխանակման և սպառման հարաբերությունների փիլիսոփայական ըմբռնումները: Պատմության զարգացման շարժառիթները (պահանջմունքներ, շահեր): Շուկայական հարաբերություններ և ազատականություն: Հասարակական կյանքի սոցիալական ոլորտը: Հասարակության սոցիալական կառուցվածքը և նրա պատմական էվոլյուցիան: Ընտանիք: Ավանդականի և արդիականի

փոխհարաբերությունները ժամանակակից հայ ընտանիքում: Արդի ժողովրդագրական պրոբլեմները:

Հասարակական կյանքի քաղաքական ոլորտը: Քաղաքական կեցության առանձնահատկությունները: Պետություն և քաղաքական կառավարում: Բռնապետություն և ժողովրդավարություն: Քաղաքացիական հասարակության ընդհանուր բնութագիրը: Ազատություն և պատասխանատվություն: Իրավունք, սոցիալական արդարություն: Քաղաքական կուլտուրա և քաղաքական բարոյականություն: ՀՀ քաղաքական համակարգի առանձնահատկությունները:

3. Հասարակության հոգևոր կյանքը: Հոգևոր մշակույթ և քաղաքակրթություն

Հասարակական գիտակցության կառուցվածքը, մակարդակները և ձևերը: Հոգևոր գործունեություն, հասարակական հոգեբանություն և գաղափարախոսություն: Ազգային հոգեբանություն և ազգային կենսափիլիսոփայություն: Հոգևոր հարաբերություններ և հոգևոր արտադրություն: Հոգևոր արժեքների սպառման առանձնահատկությունները:

Մշակույթը որպես մարդու և հասարակության զարգացվախոսության ցուցանիշ: Մշակույթ և քաղաքակրթություն: Մշակույթների երկխոսություն և մշակութային ագրեսիա: մշակույթի սոցիալական ֆունկցիաները: Քաղաքակրթության համաշխարհայնացումը և մշակութային փոխակերպումների արդի միտումները Հայաստանում:

4. Հասարակական առաջադիմությունը և մարդկության ապագան

Առաջադիմության սոցիալ-փիլիսոփայական տեսությունների ընդհանուր բնութագիրը: Հասարակական առաջադիմության հակասականությունը: Առաջադիմության չափանիշների հիմնահարցը: Գիտատեխնիկական հեղափոխությունը և ապագայի այլընտրանքները: Սոցիալական առաջադի-

մությունը և արդի գրքալ պրոբլեմները: Ռացիոնալ մտածողության ճգնաժամը: Մարդկության ապագան: Պատմական դիմի արագացումը: Արդի դարաշրջանի սոցիալ-մարդաբանական լարվածության հիմնահար-
ցը: Կյանքի իմաստը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Аристотель. Сочинения в 4-х томах, М., 1976-1984.
2. Платон. Сочинения в 3-х томах, 1990-1994.
3. Бекон Ф., Сочинения в 4-х томах,, М., 1971-72.
4. Гоббс Т., Избран. произв., в 2-х томах., М., 1964.
5. Декарт Р., Избран. произв., М., 1950.
6. Лейбниц Г., Сочинения в 4-х томах , М., 1982-85.
7. Лок Д., Избран. Философские произв., М., 1960.
8. Беркли Д., Сочинения, М., 2010.
9. Юм Д., Сочинения в 2-х томах, М., 2001.
10. Руссо Ж.Ж., Избран. Соч. в 3-х томах, М., 2001.
11. Гегель Г.В Ф., Лекции по истории философии. М., 2009.
12. Кант И., Критика чистого разума. В. кн: Кант, соч., т.3. М., 2006.
13. Фихте И., Факты цознания. Назначение человека. Наукоучение, М., 2000.
14. Ницше Ф. Сочинения. Т 1, 2, М., 2000.
15. Витгенштейн Л. Философские работы. М., 2009.
16. Гадамер Х. Г. Истина и метод, М., Прогресс, 2007.
17. Камю А. Бунтующий человек. М., Политиздат, 2011.
18. Хайдегер М. Время и бытие, М., Республика, 2006.
19. Ясперс К. Всемирная история философии. Санкт- Петербург. Наука. 2010
20. Бучило Н.Ф., Исаев. „История и философия наук” , М., 2011.
21. Мареева Е.В., Мареев С. Н., Майданский А.Д., „Философия наук”, М., 2010
22. Ивин А.А. “Современная философия науки”. М., 2005.
23. Кахановский В.П., Лешкевич Т.Г., Матяш Т.П., Фатхи Т.Б. „Основы философии науки” Ростов-на-Дону, 2010.
24. Лапкина А.И. „Философия науки”, М., 2007.

25. Лебедева С.А. „Философия науки”, М., 2006.
26. Манасян А.С., „ Методологические принципы логического анализа научного знания и единство науки” ,Ереван ., 2002.
27. Օգոստինոս Երանելի, Խոստովանություններ, Եր., 2002:
28. Պլատոն, Երկեր չորս հատորով, Եր., 2006-2014:
29. Անանիա Շիրակացի, Մատենագրություն, Եր., 1979:
30. Դավիթ Անհաղթ, Երկեր, Երևան, 1980:
31. Եզնիկ Կողբացի, Աղանդների հերքումը, Եր., 1970:
32. Գևորգյան Հ. « Փիլիսոփայություն, Գիտություն, Մշակույթ». Եր., 2010
33. Սարգսյան Ա. Փիլիսոփայության դասընթաց, Եր., 2010
34. Ավետիսյան Ս. Աշխարհի գիտական պատկերը և փիլիսոփայությունը, Եր., 1984.
35. Հարությունյան Է.Ա. Ազգային ինքնություն և կյանքի մշակույթ, Եր., 2004
36. Շաքարյան Հր. Գ. Փիլիսոփայություն, Երևան, 2005
37. Routledge History of Philosophy (10 vols.) edited by John Marenbon. 2004
38. History of Philosophy (9 vols.) by Frederick Copleston. 2006
39. A History of Western Philosophy (5 vols.) by W. T. Jones. 2009
40. Kenny, Anthony, A New History of Western Philosophy. Oxford University Press, 2012
41. Nadler, Steven, A Companion to Early Modern Philosophy. John Wiley & Sons. 2008
42. Rutherford, Donald , The Cambridge Companion to Early Modern Philosophy. Cambridge University Press, 2006